

Medical Peace Work Verkkokurssi 5

Rauhaa terveyden kautta
väkivaltaisissa konflikteissa

MEDICAL PEACE WORK

Education and Culture

Leonardo da Vinci

Kurssi 5 – Yleiset tavoitteet

Tämän kurssin oppisisältöjä ovat

- Lääketieteen, sodankäynnin ja militarisaation yhteydet
- Lääkintäavun luonne sota-aikoina
- Miten aseelliset konfliktit vaikuttavat lääkintäavun tarjontaan
- Miten terveysalan ammattilaiset voivat toimia estääkseen väkivaltaisen konfliktin eskaloitumista
- Miten terveysalan ammattilaiset voivat edistää rauhanprosesseja, traumaista toipumista ja uudelleen rakentamista sotien jälkeen

Johdanto

Terveystyötä voidaan tehdä monilla eri tasoilla aseellisissa konflikteissa:

- Häätäpalvelujen tarjoamisessa ↔ sodan jälkeisessä uudelleen rakentamisessa
- Yhteisöllisenä terveystyönä ↔ julkisen terveydenhuollon palveluksessa ↔ yksityisellä sektorilla
- Humanitaaristen järjestöjen jäsenenä ↔ armeijan palveluksessa ↔ paikallisena työntekijänä

Lääketieteellinen rauhantyö aseellisissa konflikteissa

- Rauhan edistäminen
- Väkivallan uudelleen leimahtamisen estäminen
- Väkivallan vaikutusten hallinta
- Haitallisen toiminnan välttäminen
- Kannan ottaminen psykososiaalisiin kysymyksiin
- Sovittelun ja oikeuden edistäminen

Rauhaa terveyden kautta väkivaltaisissa konflikteissa

Luku 1: Lääkintäapu
väkivaltaisissa konflikteissa

Luku 2: Tuen tarjoaminen
väkivaltaisissa konflikteissa

Luku 3: Mielenterveystyö
väkivaltaisen konfliktin
jälkeen

Luku 1: Lääkintäapu väkivaltaisissa konflikteissa

Luvussa opit

- sodan ja lääketieteen historiasta
- miten olosuhteet muokkaavat sodan ja lääketieteen suhdetta
- miten sota vaikuttaa terveyteen ja terveydenhuoltoon

Sodan seuraukset terveydelle

- Sota aiheuttaa terveysongelmia suoraan
  - ⇒ kuolema, fyysiset ja psykologiset vammat
- Sota aiheuttaa terveysongelmia epäsuoraan
  - ⇒ terveydenhuoltojärjestelmien rapautuminen
- Sota häiritsee lääketieteellistä tutkimusta (ja sota-aikoina tehdyt läpimurrot ovat harvoin hyödyllisiä rauhan aikaan)

Sotalääketieteen ammattilaisten kohtaamia ongelmia

- 'Kaksoislojaliteetin' konfliktit
  - ⇒ armeijan/valtion tarpeet ↔ sotilaiden/siviilien tarpeet
- Siviilikoulutus ei välttämättä valmista sota-ajan työhön
- Vaarana turtuminen potilaiden rauhan ajan tarpeisiin
- Terveystä voidaan käyttää salattuihin tarkoituksiin
  - ⇒ "voitetaan sydämet ja mielet"

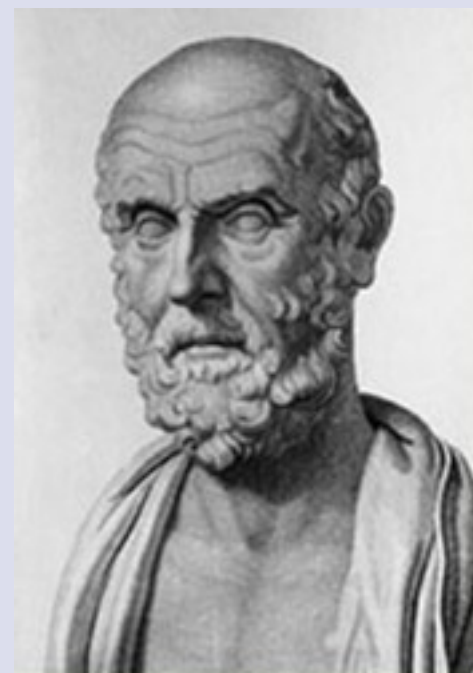
Humanitaaristen järjestöjen kohtaamia ongelmia

- Neutraliteetin, puolueettomuuden ja itsenäisyyden ylläpitämisen haasteet
- Sotaa käyvät osapuolet voivat käyttää humanitaarista apua hyväkseen
- Sodan osapuolet voivat hyökätä humanitaarista työtä tekeviä vastaan
- Läheinen yhteistyö armeijan kanssa voi vaarantaa humanitaariset tavoitteet

Perusperiaatteet

- Geneven sopimukset (kansainvälinen humanitaarinen oikeus)
- Ihmisoikeuslaki
- YK:n päätöslauselmat
- Ammatilliset, eettiset standardit ja ohjeistukset
  - ⇒ Hippokrateen vala
  - ⇒ WMA:n julistukset
  - ⇒ Istanbulin protokolla

Lääketieteen harjoittaminen sodassa ↔ rauhan aikaan (1)

'Henkilöitä, jotka eivät suoranaisesti ota osaa vihollisuuksiin, heihin lukien aseellisiin voimiin kuuluvat, jotka ovat laskeneet aseensa, sekä ne, jotka ovat joutuneet taistelukyvyttömiksi sairauden, haavoittumisen, pidättämisen tai muun syyn johdosta, on kaikissa olosuhteissa kohdeltava inhimillisesti tekemättä mitään epäsuopeata erottelua rodun, värin, uskonnon tai uskomuksen, sukupuolen, syntyperän tai omaisuuden tai muun niihin verrattavan tunnusmerkin perusteella.'

(1. Geneven sopimus, 3 artikla)

Lääketieteen harjoittaminen sodassa ↔ rauhan aikaan (2)

- Siviileillä on oikeus lääkintäapuun tarpeen mukaan
(Protokolla I, 10 artikla; Protokolla II, 7 artikla; WMA:n Havanan julistus)
- Vihollisen taistelijoilla on yhtäläinen oikeus lääkintäapuun kuin oman puolen edustajilla (1. sopimus, 12 artikla)
- Johtopäätös: lääketieteen harjoittamista sodassa koskevat samat eettiset periaatteet kuin rauhan aikaan.

Terveystyötä tekevät ja ihmisoikeusrikkomukset

- Tokion julistus (1975)
- Hamburgin julistus (1997)
- Istanbulin protokolla (1999)
- YK:n Kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus:
Lääketieteellisten ja muiden terveysalan työntekijöiden rooli ja vastuu (2009)

Rauhaa terveyden kautta väkivaltaisissa konflikteissa

Luku 1: Lääkintäapu
väkivaltaisissa konflikteissa

Luku 2: Tuen tarjoaminen
väkivaltaisissa konflikteissa

Luku 3: Mielenterveystyö
väkivaltaisen konfliktin
jälkeen

Luku 2: Tuen tarjoaminen väkivaltaisissa konflikteissa

Tässä luvussa opit, miten terveystyötä tekevät

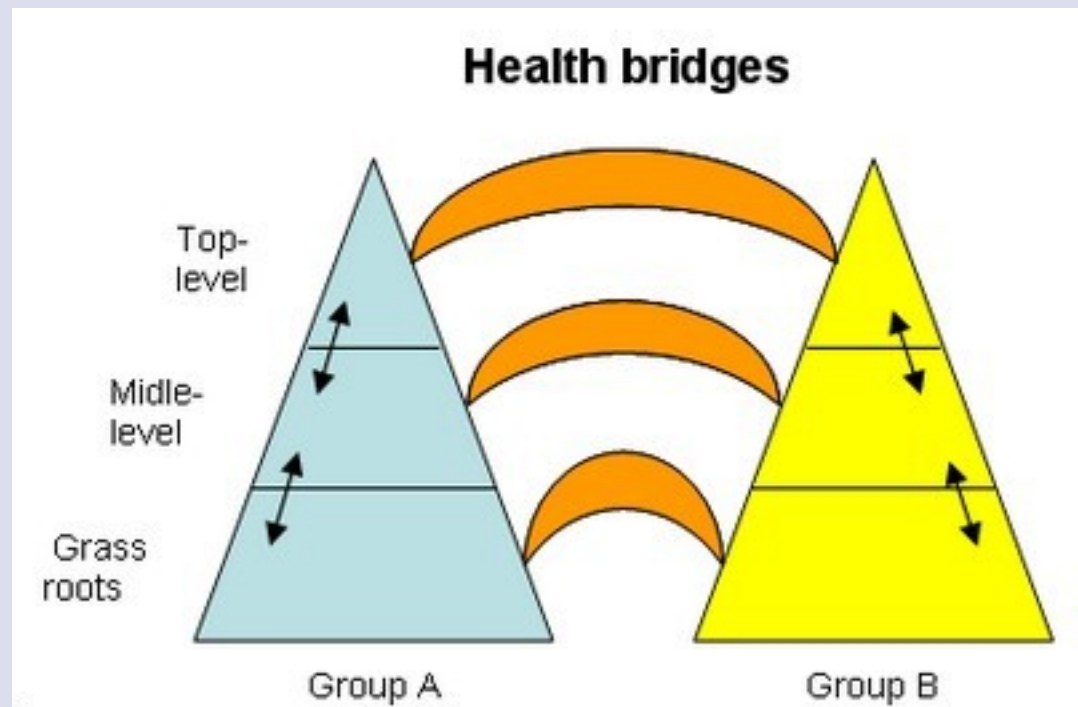
- yrittävät lopettaa taisteluja ja muuta väkivaltaista toimintaa
- ottavat osaa rauhan rakentamiseen

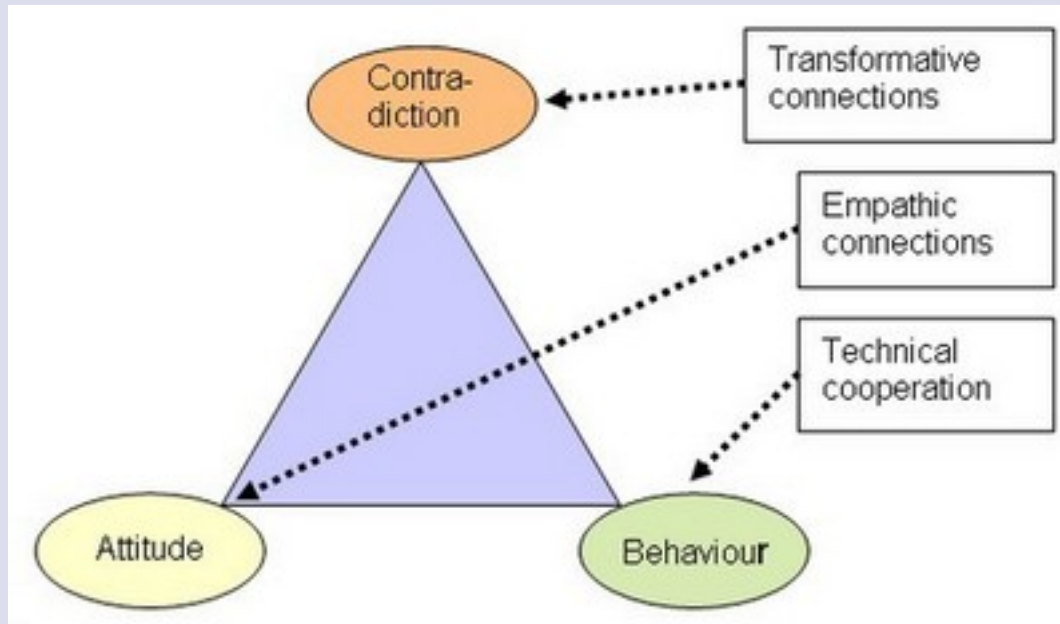
Terveysaloitteet yhdistävät ihmisiä

Terveyssillat
yhdistävät

- päättäjiä
- terveysalan ammattilaisia
- kansalaisyhteiskuntaa

Terveyssiltojen piirteitä

Terveyssiltojen kolme eri piirrettä voivat edistää muutoksia

- asenteissa
- toiminnassa
- ristiriidoissa konfliktien aikana.

Vältä vahinkoa: Analyyyttinen kehys konfliktien olosuhteiden ymmärtämiseksi

Väkivaltaisen konfliktin puitteissa avustuksesta tulee osa konfliktia, sillä se

- on yhteydessä **yhdistäviin** ja **jakaviin** voimiin
- vaikuttaa **resurssien siirron** ja **implisiittisten eettisten viestien** kautta.

Vaikutukset riippuvat projektin yksityiskohdista, mutta aina on olemassa **vaihtoehtoja!**

Siviilien suojeleminen väkivaltaisissa konflikteissa

- Kansainvälinen humanitaarinen oikeus
- Ihmisoikeuslaki
- Pakolaislaki
- Valtuutetut suojelujärjestöt:
  - ICRC
  - UNHCR
  - UNICEF
  - OHCHR
- Ei-valtuutetut suojelujärjestöt:
kansalaisjärjestöt

Humanitaarinen suojele

- Tarkoituksenmukaiset avustusmuodot
- Läsnäolo
- Koulutus
- Dokumentointi ja raportointi
- Asioiden ajaminen

Konfliktien ratkaiseminen ja sovittelu

Kolme päätekijää:

- Koulutus, valmistelu ja verkostoituminen
- Sovittelukontekstin luominen
- Aktiivinen sovittelu

Esimerkkejä terveystilanteista, joissa tarvitaan herkkyyttä konflikteille

- Kiireellisyyden arviointi (triage)
(taistelijat ↔ siviilit, tai vastapuolen siviilit)
- Valtiolle tai organisaatiolle työskentely
nähdään vihamielisenä paikallisen väestön
toimesta
- Jännitteet suhteessa kulttuurisiin
normeihin ja tabuihin (esim. mieslääkäri tutkii
naista)

Rauhaa terveyden kautta väkivaltaisissa konflikteissa

Luku 1: Lääkintäapu
väkivaltaisissa konflikteissa

Luku 2: Tuen tarjoaminen
väkivaltaisissa konflikteissa

Luku 3: Mielenterveystyö
väkivaltaisen konfliktin
jälkeen

Luku 3: Mielensterveystyö väkivaltaisen konfliktin jälkeen

Tässä luvussa opit

- terveysalan ammattilaisten roolista yksilöiden ja yhteisöjen rehabilitaatiossa ja sovittelussa sodan jälkeisessä tilanteessa

MEDICAL PEACE WORK

Education and Culture

Leonardo da Vinci

Stressireaktioiden merkkejä ja oireita

- Emotionaaliset
  - ⇒ esim. shokki, pelko, syytökset, surullisuus, lamaannus
- Kognitiiviset
  - ⇒ esim. keskittymisen tai muistin heikentymät
- Fyysiset
  - ⇒ esim. väsyneisyys, unettomuus, kipu, libidon heikkeneminen
- Ihmisten väliset
  - ⇒ esim. sosiaalinen vetäytyminen, läheisyyden heikkeneminen

Traumaperäisen stressihäiriön ehkäiseminen

- Turvallisuus ennen kaikkea!
- Huolehdi fyysisistä perustarpeista (vesi, ruoka) ensin.
- Rohkaise henkilöä puhumaan traumaattisesta tapahtumasta ja muille selviytyneille.
- Kerro, että heidän emotionaaliset reaktionsa ovat täysin normaaleja.
- Kehota heitä olemaan välttämättä tilanteita, jotka muistuttavat tapahtuneesta.
- Aktivoi resursseja: ihmisiä, taitoja, uskomuksia.
- Vaikeissa ongelmissa lyhyt lääkekuuri voi auttaa.

Psykososiaaliset traumaohjelmat

- Vaihtelevat traumaneuvonnasta ja –terapiasta väkivallattomaan konfliktinratkaisuun
- Voivat sisältää elämäntaitojen ja itsetunnon rakentamiseen tähtääviä aloitteita
- Toteuttajina useimmiten ulkomaiset asiantuntijat, jotka toisinaan kouluttavat paikallisia
- Kritiikkiä on esitetty siitä, ettei oteta huomioon mahdollisia eroavaisuuksia psykologisissa rakenteissa ja kotoperäisiä psykososiaalisen parantamisen keinoja.

Oikeus, totuus ja sovittelu

- Restoratiivinen oikeus
  - ⇒ hyödyttää sekä uhria että rikoksentekijää
  - ⇒ mahdollistaa oivalluksia ja vastuun hyväksymistä
  - ⇒ luo mahdollisuuksia hyvittää tekojaan yksilöille tai kokonaisille yhteisöille
  - ⇒ esimerkki: the South African Truth and Reconciliation Commission Etelä-Afrikassa
- Retributiivinen oikeus
  - ⇒ saattaa rikoksentekijän vastuuseen rangaistuksen kautta
  - ⇒ estää rikoksia tulevaisuudessa
  - ⇒ esimerkki: the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia Balkanin alueella

Sosiaalinen parantuminen ja sovittelu

Viisi välttämätöntä tekijää (Becker 2005)

1. Yhteisen näkemyksen luominen keskinäisesti riippuvaisesta ja reilusta yhteiskunnasta
2. Menneen hyväksyminen ja kohtaaminen
3. Positiivisten suhteiden rakentaminen
4. Merkityksellinen kulttuurillinen ja asenteellinen muutos
5. Todellinen sosiaalinen, taloudellinen ja poliittinen muutos

Lähteet

- Becker D (2005). **Reconciliation – the wrong track to peace?** Intervention 3(3):167-179.
- Friedrich E (1924). **Krieg dem Kriege** [War against war].
- **Geneva Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field.** Geneve, 12.8.1949. Saatavilla osoitteessa www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/365?OpenDocument
- **Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977.** Saatavilla osoitteessa www.icrc.org/ihl.nsf/INTRO/470?OpenDocument
- **Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 8 June 1977.** Saatavilla osoitteessa www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/475?OpenDocument
- **WMA Regulations in times of armed conflict** (Declaration of Havana, revised). Saatavilla osoitteessa [www.wma.net/en/30publications/10policies/a20/index.html.pdf?print-media-type&footer-right=\[page\]/\[toPage\]](http://www.wma.net/en/30publications/10policies/a20/index.html.pdf?print-media-type&footer-right=[page]/[toPage])

© **medicalpeacework.org 2012**

Tekijä Gideon Ertner, tekstitoimittajat Mike Rowson ja Klaus Melf, graafinen profiili Philipp Bornschlegl, käännös Samuli Kangaslampi